

la reconstrucció de Bòsnia i Herzegovina

* **Població:** 4.100.000 habitants.

Mortalitat de menors de 5 anys: 18‰

Esperança de vida: 73,8 anys.

Composició comunitària: bosníacs 48%, serbis 37%, croats 14%.

371.570 persones refugiades (l'any 2003).

335.850 persones desplaçades (l'any 2003).

Índex i Rànkings d'IDH: 0,777 (66 de 175).

* **Sistema polític:** República Federal i conformada per la Federació de Bòsnia i Herzegovina (majoritàriament croato-musulmana) i la República Srpska (majoritàriament sèrbia). La Presidència és compartida entre 3 representants, i rotatòria cada 8 mesos.

* **Economia:** Seguretat alimentària: 2.661 Kcal/dia (nivell òptim: 3.200 Kcal/dia)
Deute extern/PIB: 6,3%

* **Situació dels drets humans:** Amnistia Internacional denuncia la pràctica de desaparicions forçoses i de tortures. La UE i la Comissió de Drets Humans de la ONU denuncien vulneracions de les llibertats fonamentals, i discriminacions de les persones desplaçades. La pena de mort és legal, tot i que no s'aplica. 624 persones procedents de BiH van obtenir l'asil polític al 2003.

* **Militarització:** Despesa militar/PIB: 9,5% (l'any 2001)

Embargament d'armes: Posició comuna de la UE des del 1996 contra tot tipus d'armes.

Percentatge de soldats/població total: 0,49%

La creixent pressió del nacionalisme serbi i croat enfront d'un govern bosnià que aposta per la multiculturalitat, la crisi econòmica del país, i un context internacional i regional canviant (fi de la Guerra Freda i desmembrament de la ex Iugoslàvia) porta a Bòsnia i Herzegovina a celebrar un referèndum d'autodeterminació al 1992. El Govern Iugoslau no reconeixent la creació d'un Estat bosnià independent, inicia una guerra que s'allargarà fins al setembre de 1995, i que es caracteritza pels afrontaments entre comunitats diferents. Aquest fet fa que les negociacions de pau de Dayton, que posen fi a la guerra i assenten les bases per a la reconstrucció del país, estableixin la base per a la creació d'un Estat bosnià multicultural, i fortament condicionat per la intervenció dels actors internacionals.

Perquè la pau? Esdeveniments que fan canviar la situació de conflicte armat, indicis i etapes del procés de pau.

A partir de l'estiu de 1995, diversos canvis del context fan possible acabar amb els enfrontaments armats: per una banda, les forces bòsnies reprenen certa superioritat militar. Per l'altra, matances com les de Srebrenica, de Zepa, o del mercat de Sarajevo fan que la comunitat internacional intervingui molt més clarament, creant una Força de Reacció Ràpida que actua conjuntament amb la OTAN contra objectius serbis.

Aquests factors fan que l'1 de novembre d'aquell any, els Presidents de Sèrbia, Croàcia i Bòsnia s'ajuntin per negociar un acord de pau. Així el 21 de novembre es signen els Acords de Dayton, marcant la fi de la guerra i establint les bases per a la reconstrucció del país.

21 de febrer 1992. Creació de la FORPRONU, missió de la ONU. Els seus efectius i les seves funcions augmenten a mida que el conflicte armat s'endureix.
21 de novembre 1995. es signen els Acords de Pau de Dayton.
Desembre 1995. Conferència de Londres. Es crea el Consell d'Implementació de la Pau, per supervisar l'aplicació dels Acords de Dayton.

Aspectes de la rehabilitació

La Oficina de l'Alt Representant (OAR) i les Forces d'Estabilització de la OTAN (SFOR, en anglès) són les organitzacions responsables de supervisar la implementació dels Acords de Dayton. La OAR supervisa la correcta implementació dels aspectes civils i la SFOR s'ocupa dels aspectes militars i de seguretat.

Seguretat i DDR - Desmobilització, Desarmament i Reintegració

Context: durant la guerra s'estructuren tres Exèrcits: el serbobosni (VRS) (60.000-100.000 soldats), el bosniocroata (HVO) (45.000 soldats), i el bosniac (100.000-150.000 soldats). Aquestes dades es combinen amb una enorme proliferació d'armes, amb 320.000 armes legals i probablement el triple d'armes no declarades.

D'acord amb els acords de Dayton, la missió de la ONU transfereix les seves funcions de restabliment de la seguretat a la IFOR (Implementation Force) que depèn de la OTAN, i es fa una recollida de les armes pesades, que finalitza al juny de 1996.

Els programes de desmobilització han d'assistir a 425.000 ex soldats. Els Acords també preveuen que els Exèrcits i els cossos de Policia de cada bàndol estiguin sota un mateix comandament, fet que es va finalitzar al març de 1996. D'altra banda, però, encara queden grups paramilitars (com Àligues Blanques o HVIDRA), a més de tropes estrangeres que els donen suport (VRS, HVO i grups mujahidin).

Reconstrucció física i de serveis bàsics

Context: La guerra ha destruït infraestructures d'un valor de 50.000 milions de dòlars, mentre que les institucions polítiques es veuen debilitades i perden tota credibilitat. Més de 75% de la població esdevé dependent de l'ajut humanitari.

La reconstrucció s'organitza partint de nombroses conferències de donants i amb la coordinació de la Comissió Europea i del Banc Mundial, i l'implementen centenars d'ONG, tant locals com internacionals. Això permet que durant els tres primers anys s'hagi pogut reconstruir un terç de les cases destruïdes, gairebé la totalitat del ferrocarril, 80% de la xarxa elèctrica, 1.300 km de carreteres, 22 ponts, etc. D'altra banda, cal tenir en compte que les institucions financeres internacionals exigeixen com a contrapart de les inversions que el govern privatitzi gran part del sector estatal, forçant així un canvi en el sistema econòmic del país cap a una economia de mercat.

A nivell administratiu, la organització i celebració d'eleccions va rebre en un principi l'assistència de la OSCE, fet que va permetre la celebració d'eleccions amb relativa calma, fins que l'any 2002 es celebren per primera vegada unes eleccions totalment assumides per les autoritats locals bosnianes. Malgrat això, no es pot dir que s'hagi recuperat la confiança en el sistema polític: es manté la percepció de corrupció, i segueixen guanyant els partits nacionalistes que van dur la regió a la guerra.

Resolució dels problemes de fons

Causes del conflicte armat	Resolució / no resolució de les causes del conflicte armat
▪ Situació socio-econòmica en deteriorament i en transició del sistema comunista al capitalista	▪ Es creen les condicions jurídiques pel desenvolupament d'una economia de mercat. Hi ha èxits com reformes en el mercat laboral, mesures antifrau, mentre que per altra banda la taxa de desocupació arriba al 40%, el deute extern es fa molt elevat (6,3%), etc.
▪ Desintegració de l'autoritat governamental	▪ Es fan grans progressos pel que fa al respecte de l'Estat de Dret i la lluita contra la corrupció. Però els intents de crear institucions pluricomunitàries han resultat ser inoperants.
▪ Polarització del discurs nacionalista excloent i a favor de la guerra	▪ S'estableix una República constituïda per dues entitats i tres comunitats, instaurant la segregació entre nacionalitats per sobre del concepte de ciutadania bosniana. Els partits nacionalistes continuen sent els més votats a les eleccions.
▪ Context de transformació de l'ordre internacional	▪ Es creen altres Repúbliques independents sorgides de l'antiga Iugoslàvia (Eslovènia, Croàcia, Macedònia). Desapareix el sistema comunista i la UE es gira cap als Balcans, definint la seva política pel Sudest d'Europa.

L'aspecte humà: crisis humanitàries, desplaçaments, reconciliació i atenció psicosocial a les víctimes

Context: la guerra ha causat la mort d'unes 250.000 persones, el desplaçament intern d'un milió de persones, el refugi a països veïns d'un altre milió de persones, i la desaparició d'unes 17.000. Es va utilitzar el desplaçament de la població (neteja ètnica) i la violació com a estratègia de guerra.

Més de la meitat de la població refugiada i tres quarts de la desplaçada ha retornat, encara que la desconfiança cap a altres comunitats ha fet que el retorn no fos cap al lloc d'origen sinó com a nou desplaçament, de manera que la població, abans de la guerra ben barrejada, prioritza el retorn a llocs on es senti segura i envoltada de persones de la mateixa comunitat que al seu lloc de procedència original. S'implementen nombrosos projectes d'atenció psicosocial per a atendre a aquesta població. La reconstrucció del país també està frenada per les 670.000 mines plantades al país, i de les quals es tenen mapes poc fiables.

Crims de guerra i Justícia. Diversos procediments lluiten contra la impunitat i pel reconeixement de la veritat: El Consell de Seguretat de la ONU estableix, al febrer de 1993, un Tribunal Penal Internacional per l'Antiga Iugoslàvia, amb la missió de jutjar les 69 persones acusades de violar el dret internacional humanitari. El TPI ha aconseguit grans èxits, com jutjar a l'ex President serbi Slobodan Milosevic. Al 2003, a més, una investigació parlamentària holandesa va concloure que el Govern holandès és responsable polític de la matança de Srebrenica, una ciutat bosniana suposadament sota la protecció de forces holandeses de la ONU, on van morir més de 7.000 persones a mans sèrbies.

Context regional i (re)inserció en fòrums internacionals

Context: Abans de la guerra, Iugoslàvia era un país integrat dins l'òrbita soviètica, sense rebre cap atenció dels governs europeus.

La guerra i la post-guerra permeten enfortir les relacions amb Europa: Al 1999 es signa el pacte d'Estabilitat pel Sudest Europeu, i al 2002, Bòsnia entra al Consell d'Europa. La UE s'implica força en la reconstrucció de la regió, pressupostant, del 2000 al 2006, uns 5.000 milions d'euros.

Per altra banda, els canvis de règim a Sèrbia (amb la detenció del President Slobodan Milosevic) i a Croàcia (per la mort del President Franjo Tudjman), alleugeren les pressions nacionalistes dels països veïns, i es normalitzen les relacions.

Propostes d'acció

A deu anys de la fi de la guerra a Bòsnia, moltes associacions segueixen tenint projectes als Balcans: El grup de feminista i antimilitarista **Dones per Dones**, que va néixer amb el conflicte armat dels Balcans, fa pressió per que hi hagin instruments jurídics internacionals que perseguixin els responsables de crims de guerra, i que les violacions siguin considerades com a tal. Treballen en col.laboració amb **Dones de negre**, una xarxa de dones pacifistes molt actives a Israel-Palestina i a Sèrbia. El grup de treball dels Balcans de la **Lliga dels Drets dels Pobles** treballa amb el sindicat Sbashk i l'ONG Dea de Kosova en projectes d'educació en valors adreçats a les escoles. La Comissió de Balcans de **Recursos d'Animació Intercultural** co-organitza cada any el Festival Intercultural de Mostar, un festival que té com a objectiu contribuir a la normalització de les relacions entre croates i bosniacs a la ciutat de Mostar.

→ Per implicar-te en alguna d'aquestes activitats, posa't en contacte amb aquestes associacions: Dones per Dones: caladona@caladona.org; Lliga dels Drets dels Pobles: info@lligadelsdretsdelpobles.org; Comissió Balcans de RAI: balkanix2002@yahoo.es.

Recursos d'interès

- El Tribunal Penal per l'ex Iugoslàvia informa sobre la progressió dels judicis a presumptes criminals de guerra (www.un.org/icty). A la pàgina, també trobareu informació sobre el funcionament del TPII, del seu mandat, els seus objectius, etc.
- L'International Crisis Group ha publicat nombrosos informes sobre la reconstrucció a Bòsnia i Hercegovina entre altres països dels Balcans. El retorn de les persones refugiades, la configuració de l'estat de dret i de la Policia, l'estat de l'economia, la celebració d'eleccions, revisió de la implementació dels Acords de Dayton, entre altres, són temes estudiats per diferents informes d'aquest centre d'estudis. Trobareu aquest documents a: www.crisisweb.org.
- Per tenir una visió de la reconstrucció des del punt de vista econòmic, consulteu l'adreça d'internet del Programa de Reconstrucció del Banc Mundial per BiH, on trobareu tota mena d'informació sobre diferents projectes impulsats o finançats pel Banc Mundial. Inclou un informe de gener del 2004 sobre els últims progressos de la reconstrucció del país. [Http://www.worldbank.ba/eca/bosnia&herzegovina.nsf/ECADocByUnid/28C98FD6D4969CA6C1256D050052C834/\\$FILE/PU%20Jan.%202003_loc.pdf](http://www.worldbank.ba/eca/bosnia&herzegovina.nsf/ECADocByUnid/28C98FD6D4969CA6C1256D050052C834/$FILE/PU%20Jan.%202003_loc.pdf)

Altres fonts consultades:

- *Alerta 2003! Informe sobre conflictes, derechos humanos y construcción de paz*. Escola de Cultura de Pau. Barcelona, gener 2003.
- ROMEVA, Raül. *Bosnia en paz. Lecciones, retos y oportunidades de una posguerra contemporánea*. Catarata. Madrid, 2003.
- *Mondes Rebelles*. Ed. Michalon. Paris, 2001.
- Fonts internes de l'Escola de Cultura de Pau.

Material elaborat per l'**Escola de Cultura de Pau**
Edifici G-6 - Campus de la UAB 08193 Bellaterra
Tel: 93 581 24 14 Fax: 93 581 32 94
www.pangea.org/unescopau
unescopau@pangea.org

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Gabinet de Relacions
Internacionals

UAB

Universitat Autònoma
de Barcelona

êc̃p̃

escola de
cultura de pau